

האם יונפק שטר 500 ל"ש עם דיוקנו של יצחק רבין?

פנחס בר-זאב

כבר בסוף העשור הקודם, לאחר השלמת החלפת סדרת השטרות הראשונה של השקל החדש בשטרות חדשים של סדרה ב', הודיעו בנק ישראל כי הוחל בתכנון שטר נוסף בסדרה זו. השטר החדש יהיה בערך של 500 ל"ש וישא את דיוקנו של יצחק רבין ז"ל.

בשנת 2001 שיחרר בנק ישראל הודעה לעיתונות בה נמסר כי השטר החדש על סך 500 ל"ש ייכנס כנראה למחזור בשנת 2002. דובר הבנק אף הרחיק את והכריז על רשיית מועמדים נוספת, שדיוקנותיהם עשויים להופיע על שטרות נוספות שיונפקו בעתיד, ואשר גלופוטיים ממתיינות במרטפי הבנק והם: מחיה הלשון העברית אליעזר בן-יהודה והוגה הדעות מקס נורדאו. כל זאת בהתאם לצורך וכפוף לרמת האינפלציה העתידית. על השאלה לגבי שטר עם דיוקנו של מנחם בגין, הייתה התשובה כי משפחתו של המנוח מתנגדת לכך.

אולם ה"סקופ" העיתוני האמתי הייתה התמונה שהתלווה לידיעה, תמונה ברורה למדי של השטר החדש בערך 500 ל"ש. צבעו העיקרי של השטר הינו כחול, אך הפנים נושא את דיוקנו של יצחק רבין ומעל דיוקנו מופיעה התמונה המפורשת של מעמד חתימת חוזה השלום בין ישראל וירדן בשנת 1994. ניתן להבחין בבירור בפינהם של רוחה"מ רבין מצד שמאל והמלך חוסיין מצד ימין. משום מה נעלמה דמותו של הנשיא האמריקני ביל קלינטון, ששבין הטקס, בתוך דיוקנו של רבין. גם אסתטי? בשטר עדין חרירים התאריך והחתימות של נגד הבנק ויור' המועצה המייעצת.

בגב השטר, שככל הידוע טרם פורסם, מופיע קטע של נאום שנשא ראש הממשלה המנוח זמן קצר לפני הירצחו. השטר מעוצב על ידי נעמי ומair אשל ומידותיו 71 x 138 ס"מ, זהה לשאר השטרות מסדרה ב' של השקל החדש.

כיצד הגיעו תמונה של השטר של 500 ל"ש לעיתונות? תחילת חשבנו כולנו בתומנו כי תמונה השטר הייתה חלק אינטגרלי של הודעה לעיתונות כפי שנמסרה על ידי דובר בנק ישראל, אולם הבנק המרכזי של מדינת ישראל אכן ידוע בכך שמנגד למסור לציבור מידע על פעילותו. ההיפך הוא נכון! כל הפעולות המוניותארית של בנק ישראל לוטה בערפל ומכוסה כמעט בשל סודות. אז כיצד התעתשו אנשי מחלקת המטבע לפטע פתאות ושיחררו תמונה של שטר טרם הונפק? מאוחר יותר התברר כי תמונה החוצה הודפסה כלהבי פנים בבנק.

שנתיים נקבעו ודבר לא קרה. מידי פעם שיחרר בנק ישראל הודעה לעיתונות כי הנקיטת השטר החדש בערך 500 ל"ש בעינה עומדת, אך הכנסתו למחזור נדחתה עקב חוסר צורך בערך גובה יותר מ-200 ל"ש. בימים אחרונים, לעומת עתה הוחלט שלא להנפיק את השטר של 500 ל"ש עם דיוקנו של יצחק רבין, ולהסתפק בסדרה הקיימת, בה השטר בערך של 200 ל"ש עם דיוקנו של זלמן שזר הוא העיריך הגבוה ביותר. אך הנקיטת השטר החדש לא ירצה מן הפרק, ועד עצם היום הזה מכרייז בנק ישראל באתר האינטרנט שלו, כי "לסדרה יתוסיף בעתיד ערך של 500 ל"ש, אשר ישא את דיוקנו של ראש הממשלה המנוח יצחק רבין".

חסר בהירותם וחסר עקבותם של אנשי מחלקת המטבע של בנק ישראל והolidzo חרושת שמוות בעניין התקדמות ההכנה, בקהליליה הנוימיסטיית בכלל ובקהלילית אספני שטרות ישראל בפרט. האם השטרות כבר הודפסו ומאוחסנים במרטפי הבנק? ואם אכן כך, איפה תאריך מופיע על השטר וחתימתו של איש זה? את התשובה קיבל כותב שורות אלו בכנס

לקחוות של החברה הממשלתית למדליות ולמטריות ב- 25 בנובמבר 2004, מפיו של מנהל מחלקות המطبع של בנק ישראל שכייב את הכנס עם נוכחותו: השטרות טרם הופסו ובכיסוף הבנק מונחת גלופה בלבד. כמו כן הוסיף מנהל מחלקות המطبع, כי כלל לא בטוח שהשטר זה יונפק בסופו של דבר בקורסו הנוכחי. שילוב של העדר דרישת מספקת לשטר בערך 200 נס וαιנפלאציה נמוכה מאוד במשך תקופה ארוכה, הופך את הכנסתו של שטר בערך 500 נס למחזורי לבתיה כדאית מבחינה כלכלית. עם חלוף השנים עשויה כדאיות זו לרדת עוד, כי ביום מן הימים יצטרך בנק ישראל להתחילה בהכנות סדרת שטרות חדשה שתחליף את הסדרה הנוכחית, ותכלול את אמצעי הבטיחות של המאה ה-21, כי הרי בהכנות של השטרות הנוכחים הוולעד באמצעות שנות ה-90 ועם השנים עליה רמת הזיווגים של השטרות בערכיהם של 50 ו-100 נס.

שאלות שתי שאלות. השאלה הראשונה היא: האם נחוץ בישראל שטר בערך 500 נס?

מנוטוני בנק ישראל מתකבל מענה ברור לשאלה זו. בדו"ח מחלקות המطبع לשנת 2004 שפורסם בקי"ץ 2005, מופיע טבלה עם התפלגות כמות השטרות במחזור, החל מ-2001 ועד 2004. בתקופה שבין 2001 ו-2004 חלה אומנם עלייה של כ-37% בכמות השטרות בערך 200 נס במחזור, אך חלקם של שטרות אלה מסך כל השטרות במחזור נושא קטן יחסית.

בשנת 2001 היו במחזור סה"כ 174 מיליון שטרות לפי התפלגות הערכיים הבאה: 20 נס - 21 מיליון ; 50 נס - 43 מיליון ; 100 נס - 86 מיליון ; 200 נס - 24 מיליון.

בשנת 2004 היו במחזור סה"כ 204 מיליון שטרות לפי התפלגות הערכיים הבאה: 20 נס - 22 מיליון ; 50 נס - 44 מיליון ; 100 נס - 105 מיליון ; 200 נס - 33 מיליון.

הנתון המעניין הינו השימוש הגובר בשטרות בערך 100 נס, המוסבר על ידי שימוש התכווף במכשורי הבנק האוטומטיים. מנוטוני בנק ישראל עולה גם כי חלה עלייה מסוימת בשימוש בשטרות בערך 200 נס, מכ-14% מכך-16% מאז 2001, לעומת זאת של 16% ב-2004. עלייה של פחות מ-18% מאז 2001.

השורה התחתונה: אין בישראל עדין כדאיות מוניטארית להכנסתו של שטר בערך 500 נס למחזור. אם רמת האינפלציה בישראל תישאר נמוכה (או תהייה שלילית), תחולופה עוד שנים רבות עד ששטר של 500 נס יהיה נחוץ במחזור. תמונה זו עשויה להשנות מוקדם מן הצפוי אם ואשר הבנקים המסתירים יחלטו להוציא למכשורי הבנק האוטומטיים גם את השטר של 200 נס, דבר שאולי יעודד את השימוש בו. ברם, ישראל היא בין המובילות במדינות העולם בשימוש בכרטיסי אשראי. אחוז גבוה מאוד של ההוצאה החודשית של בתיה בארץ בכרטיסי אשראי. אם אכן רוב העסקאות מעל 100 נס מתבצעות בכרטיס אשראי, בא הדבר על חשבון נחיזותו של שטר בערך 200 נס.

השאלה השנייה היא: האם מומלץ שבנק ישראל יחל להכניס למחזור גם שטרות בעלי ערךים גבוהים של 500 נס ואילו של 1000 נס, בלי "לעשות חשבון" של כדאיות מוניטארית או כלכלית?

בעולם קיימות שתי גרסאות ברורות ומוגדות: הגרסה הראשונה - הנהoga בין השאר בארה"ב ובריטניה - גורסת כי אם אין צורך מוניטاري בשטרות בעלי ערךים גבוהים, פשטוטאים מונפיקים אותם כלל. ולראיה: השטר הבריטי "הגדול" ביותר הינו שטר של 50 לירות שטרלינג, ובארה"ב מונפקים לציבור שטרות עד 100 דולר בלבד.

הגרסה המערב-אירופית הינה הפוכה לחלוtin: יש להנפיק לציבור שטרות בערךים גבוהים, אפילו אם שימושם מוגבל לעסקאות מסוימות. טרם המעבר לאירו הנקיך הבנק הפדרالي של גרמניה לציבור שטרות בערכיים גבוהים של 500 ו-1000 מרקים גרמניים. בהולנד הונפקו למחזור לפניו המעבר לאירו שטרות של 250 ו-1000 גילדן ולא הונפק שטר של 500 גילדן. ערכו של השטר החדש ביחס לשוויץ הוא 1000 פרנקים שווייצריים, אשר במונחים ישראליים שווה כמעט 3,700 נס! ולבסוף, במדינות האירו-נאצאים במחזור שטרות בערכיים גבוהים של 200 ו-500 אירו.

גם לשוני הקיצוני בין ארה"ב ובריטניה מחד גיסא, וארכות האירו ושוויץ מאידך גיסא, יש הסברים. אחד מהם קשור בשימוש בכרטיסי אשראי. ארה"ב ובריטניה הן שתי המדינות המובילות בעולם בשימוש במובייל בשרותי אשראי. דבר המקטין את היקף עסקאות המזומנים. לעומת זאת, ברוב

מדיניות האירו השימוש בכרטיסי אשראי נפוץ הרבה הולנד, בה במספר רב של בתים עסק ואף סופרמרקטים גדולים אין אפשרות "לגחץ" כרטיסי אשראי. בשימוש הציבור נמצאים אומנם אמצעי תשלום בנקאים מפלטיק, אך השימוש בהם כורך בעמלת פעולה וכן הם מנוצלים לעסקאות גדולות בלבד.

משל המערה ושטר 500 ש"ח עם דמותו של יצחק רבין

מעריב, 24.2.2005

משל המערה

בדומה לאירועים רבים
חשיבותם נספחים בעית
האחרונה, גם זה
התחל במערת
המכפלה: "וישמע
אברהם אל עפרון
וישקל אברהם לעפרון
את הכספי אשר דבר
באווני בני חת, ארבע
מאות שקל בסך עוכבר
לஸחר". כך מתאר
ספר בראשית (פרק

כ"ג) את קניית מערת המכפלה על ידי אברהם אבינו ב-400 שקל.
בערך 4,000 שנה מאוחר יותר, החיליטה כנסת ישראל (שאו עדין חשבה בליירות) לקרו למطبع הרשמי החדש "שקל". מושלו של בגין החל בהרצת התהילה
כמה שנים לאחר מכן, ובנק ישראל ערך את הקנותו בסודיות מוחלטת. כדי להקל
על הציבור בהסתגלות, תוכנו השטרות במתכוונת המדוייקת של הלילה – באותו
צבעים וגודל, ואפילו באותו דיוקנאות.

ואז, ביום שישי, 22 בפברואר 1980, הכריזה מדינת ישראל על המעבר לשקל,
שנקבע ליום ראשון, 24 בחודש – היום לפני 25 שנה.

בהתחלת, כללה הסדרה ארבעה סוגים של שטרות – שקל אחד, חמישה, עשרה
� 50 שקלים. בשנים הבאות, עם התגברות האינפלציה, הונפקו חמישה שטרות
מוספים – 100, 500, 1,000, 5,000 ו-10,000 שקלים.

ואולם השקל ההוא לא החזיק זמן רב, ובאוקטובר 1985 הוכנס לשימושו החדש", השווה ל-1,000 שקלים ינשימים. ב-1999 הונפקו השטרות הנוכחיים
(המכונים "סדרה ב").

הרבה שינויים וטילות ידעה תעשיית השירות הישראלית, שינויים שלווו תמיד
את התרבות הפוליטית והמדינה הארץ. בעמיד צפוי בנק ישראל להנפיק שטר
של 500 שקלים, שיישא את דמותו של ראש הממשלה המנוח יצחק רבין. כן, אותו
אחד שהחתם על הסכם אוסלו, שזקברו תחת שרשות של פיגועים ושל תגבורות
כח"ל וחוזר חיללה, שהתחילה לאחר שאדם מאמין אחד טבח 29 מאמינים במערה
אתה, מערת המכפלה.